

АСПЕКТУАЛЬНА ПОВЕДІНКА ДІЄСЛОВА ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ПРОБЛЕМА

Слова як люди: жодне з них не дорівнює іншому – ні за змістом, ні за сполучуваністю, ні за якимись іншими ознаками

О. Падучева

У статті запропоновано розширену інтерпретацію поняття “видова поведінка дієслова”. Розглядаючи її як гіпонім гіперонімічної терміносполуки “лінгвальна поведінка слова”, автор окреслює такий спектр її конкретно-текстових виявів: 1) загальноаспектуальний морфологічний потенціал як наявність vs відсутність видового партнерства (традиційна парність vs imperfectiva та perfectiva tantum), біаспективність, тобто двовидовість; 2) аспектуально-акціональний морфолого-словотвірний потенціал як можливість vs неможливість мати акціональних партнерів (акціональних дериватів традиційних родів дієслівної дії), більший чи менший обсяг акціональної парадигми; 3) аспектуально-функціональний потенціал як повнота парадигми конкретно-видових функціональних значень; 4) аспектуально-синтагматичний потенціал як репертуар аспектуально релевантних синтаксем; 5) аспектуально-полікатегорійний потенціал як здатність належати до одного або водночас двох чи кількох аспектуально релевантних лексико-граматичних (по суті, прихованограматичних, або криптотипічних за Б. Уорфом) класів. Головним дослідницьким імперативом об’єктивістського (за Дж. Лайонзом) підходу, застосовуваного автором щодо дослідження аспектуальної поведінки дієслова є потреба аспектологічного аналізу всього спектра значень і контекстуальних уживань відповідного дієслова, оскільки аспектуальні класи зорієнтовані не на всю дієслівну лексему, а на кожен її конкретний лексико-семантичний варіант, конкретну реалізацію валентного потенціалу предиката, семантичні ролі аргументів, передовсім суб’єкта та об’єкта, специфіку адвербіальних поширювачів, зрештою, широкий контекст.

Ключові слова: вид, аспектуальність, видова поведінка, аспектуальна поведінка, перфектив, імперфектив, біаспектив, аспектуальний клас, термінатив, активітив, евентив, статив, релятив, полікатегорійність.

Постановка проблеми. Як зауважує А. М. Ломов, “в аспектології важко знайти проблему, яка б не була оточена густим лісом знаків питання” [15, с. 197]. Серед таких проблем одними з найзлюбоденніших, як засвідчили, з одного боку, відповіді тридцяти п’яти лінгвістів із тринадцяти країн світу на анкету Міжнародного аспектологічного семінару філологічного факультету ім. М. В. Ломоносова [16, с. 125–126], а з іншого – спеціальне засідання Аспектологічної комісії Міжнародного комітету славистів, що проходило в межах Міжнародного наукового симпозіуму “Слов’янські мови і культури в сучасному світі” (МДУ ім. М. В. Ломоносова, 21–24 березня 2012 р.), є: аспектуально релевантні семантичні класи дієслів; індивідуальні особливості взаємодії виду й лексичного значення окремих дієслів; лексичні чинники, що унеможливають актуально-процесне значення; розходження у видових парадигмах багатозначного дієслова залежно від його лексико-семантичного варіанта тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз лінгвоукраїністичних здобутків у царині аспектології засвідчує наявність цілого спектра дослідницьких перспектив, однією з пріоритетних серед яких, на наш погляд, якраз і є якнайдетальніше лінгвістичне вивчення механізму взаємодії граматики і словника в царині виду українського дієслова, проблеми залежності аспектуальної поведінки дієслів від особливостей їхньої лексичної семантики. На часі – аспектологічні студії, спрямовані на створення інтеграційної моделі категорії аспектуальності, репрезентація її як багаторівневої єдності, динамічне функціонування якої забезпечує тісна взаємодія граматичної категорії виду та аспектуально вагомих компонентів лексичної семантики.

Саме така спрямованість аспектологічних студій уможливує виявлення причин різної видової поведінки дієслова. Заризикуємо надати пріоритет щодо введення терміносполуки “видова поведінка дієслова” О. О. Земській, яка інтерпретує її як можливість vs неможливість утворення видових пар [10, с. 5–6]. Цю терміносполуку, очевидно, можна вважати гіпонімічною щодо гіперонімічної – “мовна поведінка слова”, у якій О. В. Падучева вбачає сполучуваність із підлеглими словами – і з актантами, і з сирконстантами, неповноту граматичних парадигм тощо, що суттєвою мірою зумовлено його значенням, наявність у дієслова видової пари й повноту парадигми аспектуальних значень. Один із аспектів зримої поведінки слова – регулярна полісемія того чи того типу [17, с. 13–27].

Головним дослідницьким імперативом підходу до дослідження виду й аспектуальності, названого Дж. Лайонзом об’єктивістським, застосовуваного нами щодо дослідження аспектуальної поведінки дієслова, є потреба аспектологічного аналізу всього

спектра словозначень і контекстуальних реалізацій відповідного дієслова, оскільки аспектуально релевантні семантичні класи дієслів зорієнтовані не на всю лексему, а на кожен її конкретний лексико-семантичний варіант, конкретну реалізацію валентного потенціалу предиката з урахуванням семантичних ролей аргументів, передовсім суб'єкта та об'єкта, зрештою, на широкий контекст [12]. Неврахування цього чинника, на нашу думку, є чи не основною причиною гострої полеміки навколо багатьох аспектологічних проблем, породжених намаганням утиснути вид у певні жорсткі категорійні рамки без урахування впливу на видову поведінку дієслова різнорівневих факторів. Як зауважує В. О. Плунгян, “конфлікт між „індивідуалізмом” лексики і „всеосяжністю” граматики – неодмінний наслідок обов'язкового характеру граматичних протиставлень, але, ймовірно, саме аспект (через його найбільшу семантичність) доводить цей конфлікт до найбільшої гостроти” [18, с. 30].

З огляду на це, **мета нашої розвідки** – репрезентувати один із фрагментів динамічної моделі категорії аспектуальності, що враховує чинники всіх мовних рівнів і передбачає передусім вивчення регулярного впливу на видову поведінку, з одного боку, внутрішньолексемного контексту як полісемічної неоднорідності словозначень дієслівної вокабули щодо належності до того чи того аспектуально релевантного класу, та зовнішньолексемного контексту як аспектуально вагової гетерогенності конкретно-текстового синтагматичного, а незрідка – й прагматичного середовища. Проблема створення такої моделі визнана багатьма провідними аспектологами як одна з найактуальніших [16, с. 125–129].

Терміносполука “внутрішньолексемний контекст”, запропонована в аспектологічних дослідженнях останніх років [3, с. 9], гадаємо, є досить вдалим синтетичним позначенням усіх аспектуально вагомих компонентів лексичного значення дієслова. У нашій концепції аспектуальності корелятом цього інтеграційного поняття є п'ятикомпонентна система аспектуальних класів (термінативного, активітивного, стативного, евентивного та релятивного), належність до кожного з яких визначає специфіку видової поведінки дієслова, одним із основних виявів якої є здатність (для термінативів) чи нездатність (для інтермінативів: активітивів, стативів, евентивів, релятивів) перебувати у відношенні суто видової парності. З огляду на глибоку закоріненість категорії виду в онтологію ситуацій, з одного боку, та класифікаційну, а не словозмінну категорійну природу виду, оскільки семантичний зміст видової опозиції не реалізований у межах тієї самої лексики, а отже, на думку І. Р. Вихованця, „грамми виду являють собою водночас різні лексеми” [2, с. 103], цілком слушною вважаємо думку Ф. Леманна про відмову від поняття видової парності та заміну його поняттям видового партнерства [24, с. 271].

Аналіз видової поведінки українських дієслів, здійснений із застосуванням комплексної аспектуальної діагностики [12, с. 95–148] засвідчує, що належність до одного з п'яти виокремлених нами аспектуальних класів, зокрема термінативного, активітивного, евентивного, стативного, релятивного – аспектуальна характеристика не дієслова загалом, а кожної його семантики зосібна, що зумовлено лексико-семантичним варіюванням дієслівної лексеми, конкретною реалізацією валентного потенціалу дієслівного предиката, семантичним наповненням аргументів, передовсім суб'єкта й об'єкта, широким контекстом тощо. Аналогізуючи аспектуальні класи з таксономічними категоріями, О. В. Падучева, з одного боку, підкреслює, що вони відіграють “таку саму роль для семантики слова, як частини мови для граматики” [17, с. 34], а з іншого – акцентує увагу на їхній рухомості, зумовленій тим, що часто вони є не ознакою слова, а його параметром, який набирає різного значення в різних семантах як конкретно-текстових реалізаціях [17, с. 30]. Резюмуємо, що остаточний висновок щодо належності до того чи того аспектуального класу уможлиблює лише контекст, оскільки видова поведінка дієслова дуже чутлива до найменших семантичних змін. Тому аспектуальний аналіз багатозначної лексеми „без залишку” неодмінно пов'язаний з установленням притаманних їй типів полікатегорійності [12, с. 200–262].

Уперше в українському мовознавстві спостережене Є. К. Тимченком, правда, лише щодо внутрішньолексемного контексту [23, с. 16], явище аспектуальної гетерогенності видової поведінки дієслівної лексеми, узалежене тісним зв'язком виду з лексичним значенням дієслова, не могло залишитися поза увагою ні в лінгвоукраїністичних аспектологічних студіях, представлених роботами В. М. Русанівського [19–21], К. Г. Городенської [4–6], О. І. Бондаря [1], С. О. Соколової [22], ні в загальнотеоретичних граматичних працях, зокрема І. Р. Вихованця [2] і А. П. Загнітка [8; 9], ні у відповідних розділах граматики, авторами яких [розділів] є К. Г. Городенська [4] та А. П. Грищенко [7]. Однак об'єктивістський підхід до дослідження категорії аспектуальності окреслено лише в загальних рисах, що переконує в потребі дальшого лінгвістичного вивчення механізму взаємодії граматики і словника в царині виду українського дієслова. Тому в центрі нашої уваги якраз і перебуває проблема залежності видової поведінки дієслів від специфіки їхньої лексичної семантики, а отже, і відображених у ній об'єктивних особливостей позамовних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Наша інтерпретація аспектуальної поведінки дієслова передбачає такий спектр її конкретно-текстових уявлень: 1) загальноаспектуальний морфологічний потенціал як наявність vs відсутність видового партнерства (традиційна парність vs *imperfectiva* та *perfectiva tantum*), біаспективність, тобто двовидовість;

2) аспектуально-акціональний морфолого-словотвірний потенціал як можливість vs неможливість мати акціональних партнерів (акціональних дериватів традиційних родів дієслівної дії), більший чи менший обсяг акціональної парадигми; 3) аспектуально-функціональний потенціал як повнота парадигми конкретно-видових функціональних значень; 4) аспектуально-синтагматичний потенціал як репертуар аспектуально релевантних синтаксем; 5) аспектуально-полікатегорійний потенціал як здатність належати до одного чи водночас до двох чи кількох аспектуально релевантних лексико-граматичних класів.

Аспектологічний аналіз українського дієслова засвідчує, що формальні класи мовного вираження аспектуальної ознаки: співвідносні за видом перфективи та імперфективів, *perfectiva tantum*, *imperfectiva tantum*, біаспективи цілком у залежності від прихованограматичних класів, тобто аспектуально вагомих лексичних угруповань, які прогнозують не лише можливість конкретно-процесної функції, а й аспектуальну поведінку загалом: здатність до того чи того різновиду видового й акціонального партнерства, спроможність функціонувати із відповідними часткововидовими значеннями, відкритість для певного типу аспектуальної полікатегорійності. На ґрунті українського дієслова аспектуальні класи утворюють п'ятикомпонентну систему, до якої належать: 1) термінативи, або здійсненники, що об'єднують дієслова зі значенням подієспрямованого процесу, напр.: *Розбудувуй* ("її *розбудуєш*...") *Україну руками, а не ілюзією про святобливе царство слова* (С. Процюк); *Віками народ витворював цю мову, витворив її, одну з найбагатших мов слов'янства, триста тисяч пісень склала Україна цією мовою, втім числі явивши пісенні шедеври незрівняної краси, дала світові Україна геніальних поетів, зажило українське слово шани й визнання серед народів близьких і далеких* (О. Гончар); 2) активітиви, або діяльники, до яких належать дієслова, що означають динамічний неподієспрямований процес, напр.: *Їй на мить здалося, що вона чує їхні голоси: звірята гарчали, пищали, муркотіли, шипіли, і все це зливалося в якусь звукову кашу, що від неї паморочилося в голові. Та каша булькала, шипіла, шкварчала, немов потрапивши на розпечену пательню* (М. Гримич); *Поїхали. А візок наш скрипить і деренчить, і хлюпає, і насвистує. Ніби не візок, а фісгармонія* (Г. Ковінька); *Небо міниться, небо грає усякими барвами, блідим сяйвом торкає вершечки чорного лісу...* (М. Коцюбинський); *Я думаю, все думаю про вас, але про це не треба говорити* (Л. Костенко); 3) стативи, або станівники, що описують адинамічний, недискретно-фазовий вияв буття, локалізований хоча б у межах надтривалого часового відрізка, напр.: *Посеред кімнати стояв масивний капітальний стіл, уздовж якого лежала довга дерев'яна лінійка* (М. Гримич); *Обіч дороги жовтіли налиті колосом пшениці, над якими млисто синіли небеса в рідкій куряві далеких хмар* (Є. Гуцало); *Де вечір пахне м'ятою, аж холодно джмелю, а я тебе, а Я тебе, а я тебе люблю*

(Л. Костенко); 4) евентиви, або подійники, які передають значення миттєвих подій, зокрема і несподіваних, непередбачуваних, напр.: *Вона зробила крок уперед і... нога **провалилася** в діру... Поки вона її витягала, з торбинки **випав** мобільний телефон і **провалився** в ту саму дірку* (М. Гримич); *А потім записався до мотогуртка, і ми кожного дня чекали, що нас покличуть до лікарні, а то й до моргу. Він і справді двічі **перекидався** з мотоциклом, одного разу йому **зчесало** на плечі шкіру і **вивихнув** руку. А якось **зник**, і не було його чотири дні* (Ю. Мушкетик); 5) релятиви, або відносники, що інтегрують дієслівні лексеми зі значенням процесуально-стилізованих відношень, властивостей, постійних ознак тощо, напр.: *Головне, що він, воїн Чіпка, мусить зійтися з цим Сонцем у смертельному двобої, бо так **вимагає** кодекс лицарської честі* (В. Кожелянко); *Але передусім – мова. Я маю щастя нею **володіти**, частіше вона володіє мною, я радий перебувати в її володіннях* (Ю. Андрухович); *Мова **визначає** самобутність народу* (С. Плачинда); ***Бракувало** хіба що логічного продовження: емігрувати – це професійний обов'язок письменника* (Ю. Андрухович).

Система аспектуальних класів визначає закономірності видової поведінки дієслова: 1) термінативам притаманні суто видове, функціонально-видове й акціональне партнерство, прогресивна функція; 2) активітиви не мають видових партнерів, натомість їм властиві багатовекторне акціональне партнерство та прогресивна функція; 3) стативи позбавлені можливості мати видових партнерів і прогресивну функцію, для них характерне аспектуально-акціональне партнерство з інцептивами; 4) евентивам притаманне функціонально-видове й обмежене акціональне партнерство, але не властива прогресивна функція; 5) семантика релятивів унеможлиблює будь-яке партнерство та прогресивну функцію, хоч деякі з них, зокрема „географічні” дієслова, можуть мати уявно-видових, або інцесивних, партнерів, що спричинено асоціативно-метафоричним семантичним залишком термінативів, від яких утворені георелятиви.

Аспектологічний аналіз дієслівного масиву української мови дає підстави для виокремлення одного з системних для українського дієслова явищ – аспектуальної полікатегорійності як здатності окремих семантем дієслова функціонально належати до різних аспектуальних класів, а отже, і мати різну видову поведінку, що спричиняє феномен асиметрії полісемічних структур видових корелятивів, який ми інтерпретуємо як поєднання в семантичному універсумі дієслівної лексеми ізоморфних та аломорфних кореляційних зон, а отже, і неодмінна наявність кореляційних лакун, пор.: *показувати vs показати* “рухом, жестом, поглядом указувати на кого-, що-небудь, привертаючи чийось увагу”: – *Діду! Ходімо! Я вам теж **покажу!** Таке покажу!.. – Що ж ти **покажеш**, дитино? Відчинши двері хліва й **показуєш** пальцем у півморок, що пахне сіном:* – *Дивіться, діду!* (Є. Гуцало) // лише *показувати* “мати такий зовнішній вигляд, ознаки або прикмети,

які свідчать про щось або передвіщають що-небудь”: *Як його не радіти, коли світ зразу покращав: і сонце веселіше засяло, і пахоці з садків покотились хвилями, і озимина нічогенько **показує** на сей рік* (М. Коцюбинський) // лише *показати*: “погрожувати провчити кого-небудь, помститися за щось”: *Порядку в цій країні не буде ніколи, – злодії та аферисти не переведуться, і такий рідкісний талант ще довго залишиться потрібним шефові. Може, й до старості. А він їм усім аж тепер **покаже*** (Т. Зарівна).

Остаточний висновок щодо належності до того чи того аспектуального класу уможлиблює лише контекст, оскільки видова поведінка дієслова дуже чутлива до найменших семантичних змін. Тому аспектуальний аналіз багатозначної лексеми „без залишку” неодмінно пов’язаний з установленням притаманних їй типів полікатегорійності [11; 12, с. 200–262]. Найбільш вагомими для видової поведінки дієслова типами аспектуальної полікатегорійності, що детермінують асиметрію полісемних структур видових корелятив, є: 1) термінативність // активітивність; 2) термінативність // стативність; 3) термінативність // евентивність; 4) термінативність // релятивність.

Так, яскравим прикладом аспектуальної перекаатегоризації є термінативи, що означають здійснення конкретного (здебільшого фізичного, пов’язаного з певним видом трудової діяльності) процесу, спрямованого на створення чи перетворення матеріального об’єкта. Набуваючи в безоб’єктному вживанні значення „бути зайнятим здійсненням процесу безвідносно до його результату”, вони переходять до класу активітивів, напр.: *вишивати* vs *вишити*: *Красива осінь **вишиває** клени Червоним, жовтим, срібним, золотим. А листя просить: – **Виший** нас зеленим! Ми ще побудем, ще не облетим* (Л. Костенко) // лише *вишивати*: *А в полі сяде під півколою, **вишиває** та голосно на ціле поле виспівує* (У. Самчук).

Аспектуальна полікатегорійність дієслів оптичного вияву характерна тим, що семантичний підклас термінативів – мутативи означають становлення нової якісної ознаки (колеристичної, формальної, просторової чи температурної), а стативи – незмінне існування вже встановленої, наявної ознаки. Полікатегорійність „термінатив-мутатив // статив” конкретизують шість підтипів, найбільш наповненим із яких є: „набувати певного кольору” // „виднітися, виділятися певним кольором”, напр.: *жовтіти* vs *пожовтіти*: *Вже тоді вісень ішла; лист червонів, **жовтів**, в’янув і обсипавсь...* (Марко Вовчок) vs *Це була вербичка, яку вдарив мороз, деякі листочки **пожовтіли**, але не опадали* (Ю. Мушкетик) // лише *жовтіти*: *Згори вода була прозорішою, дно **жовтіло**, як віск* (Григор Тютюнник).

Висновки. З огляду на все сказане вище, цілком логічним постає висновок про потребу розширення як змісту поняття “видова поведінка дієслова”, так і самої дефініції до терміносполуки “аспектуальна поведінка дієслова”.

Комплексне дослідження закономірностей категоризації аспектуальної семантики на засадах об’єктивістського підходу відкриває перспективи для багатопланового аналізу аспектуальності й виду, уможливує виявлення всієї палітри аспектуальних характеристик дієслівної лексеми й найтонших нюансів її аспектуальної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові : система засобів вираження / О. І. Бондар. – Одеса : Астропринт, 1996. – 192 с.
2. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
3. Горбова Е. В. Грамматическая категория аспекта и контекст : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Горбова Елена Викторовна. – С.Пб., 2011. – 573 с.
4. Городенська К. Г. Дієслово / К. Г. Городенська // Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови. Академічна граматики української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – С. 217–298.
5. Городенська К. Г. Аспектологічні характеристики дієслів руху, переміщення / К. Г. Городенська // Актуальні проблеми граматики : зб. наук. праць. – Кіровоград, 1997. – Вип. 2. – С. 116–119.
6. Городенська К. Г. Видові протиставлення в системі сучасних дієслів / К. Г. Городенська // Слово. Стиль. Норма : зб. наук. праць, присвячений 65-річчю з дня народження д-ра филол. наук, проф. С. Я. Єрмоленко [відп. ред. Н. М. Сологуб]. – К., 2002. – С. 118–121.
7. Грищенко А. П. Дієслово / А. П. Грищенко // Сучасна українська літературна мова. – К. : Вища школа, 1997. – С. 403–446.
8. Загнітко А. П. Дієслівні категорії в синтагматиці і парадигматиці / А. П. Загнітко. – К. : НМК ВО, 1990. – 132 с.
9. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 435 с.
10. Земская Е. А. Зарубежная русистика 70-х – начала 80-х годов / Е. А. Земская // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XV. – М. : Прогресс, 1985. – С. 5–6.
11. Калько М. І. Аспектуальність і дієслівна полісемія / М. І. Калько. – Черкаси : Брама, 2002. – 144 с.
12. Калько М. І. Аспектуальність : категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові : [монографія] / М. І. Калько. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2008. – 384 с.
13. Калько М. І. Аспектуальні класи українського дієслова на тлі класів З. Вендлера // Українська мова. – 2009. – № 3. – С. 17–27.
14. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика : Введение / Дж. Лайонз; [пер. с англ. В. В. Морозов, И. Б. Шатуновский]. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 400 с. – (Язык. Семиотика. Культура).
15. Ломов А. М. Анкета аспектологического семинара филологического факультета МГУ // Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – Т. 2. – С. 178–182.
16. Ответы на анкету аспектологического семинара филологического факультета МГУ имени М. В. Ломоносова / [Черткова М. Ю., Плунгян В. А., Рябчиков А. А., Кузнецов Д. О.] // Вопросы языкознания. – 1997. – № 3. – С. 125–136.
17. Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики / Е. В. Падучева. – М. : Школа „Языки русской культуры”, 2004. – 607 с.
18. Плунгян В. А. Грамматические категории, их аналоги и заместители : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 „Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика” / В. А. Плунгян. – М., 1998. – 48 с.
19. Русанівський В. М. Значення і взаємозв’язок граматичних категорій виду і часу в українській мові XVI–XVII століття / В. М. Русанівський. – К. : Вид-во АН УРСР, 1959. – 100 с.
20. Русанівський В. М. Структура українського дієслова / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1971. – 315 с.
21. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ / В. М. Русанівський. – К. : Радянська школа, 1977. – 111 с.
22. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С. О. Соколова. – К. : Наук. думка, 2003. – 284 с.
23. Тимченко Є. Українська граматики / Є. Тимченко. – К. : Друк. Т-ва Н. А. Гирич, 1907. – Ч. 1. – 179 с.

Одержано редакцією 18. 03. 2013 р.
Прийнято до публікації 19. 03. 2013 р.

Николай Калько

Аспектуальное поведение глагола как лингвистическая проблема

В статье предложено расширенную интерпретацию понятия “видовое поведение глагола”. Рассматривая ее как гипоним гиперонического терминосочетания “языковое поведение слова”, автор описывает такой спектр ее конкретно-текстовых реализаций: 1) общеаспектуальный морфологический потенциал как наличие vs отсутствие видового партнерства (традиционная парность по виду vs *imperfectiva* и *perfectiva tantum*), биаспективность, то есть двовидовость; 2) аспектуально-акциональный морфолого-словообразовательный потенциал как возможность vs невозможность иметь акциональных партнеров (акциональных дериватов традиционных способов глагольного действия), более или менее широкий объем акциональной парадигмы; 3) аспектуально-функциональный потенциал как полнота vs неполнота парадигмы частновидовых значений; 4) аспектуально-синтагматический потенциал как репертуар аспектуально релевантных синтаксем; 5) аспектуально-поликатегорийный потенциал как способность принадлежать к одному vs нескольким аспектуально релевантным лексико-грамматическим (по сути, скрытограмматическим, или криптотипическим по Б. Уорфу) классам. Главным исследовательским императивом объективистского (по Дж. Лайонзу) подхода, применяемого автором к исследованию аспектуального поведения глагола, является необходимость аспектологического анализа всего наблюдаемого спектра его значений и контекстуальных употреблений, ибо аспектуальные классы имеют ориентацию не на всю глагольную вокабулу, а на каждую конкретную лексему (ЛСВ), семантему как конкретную реализацию валентностного потенциала предиката, учитывая и семантические роли аргументов, прежде всего субъекта и объекта, специфику адвербиальных распространителей, широкий контекст.

Ключевые слова: вид, аспектуальность, видовое поведение, аспектуальное поведение, перфектив, имперфектив, биаспектив, аспектуальный класс, терминатив, активитив, эвентив, статив, релятив, поликатегорийность.

Mykola Kalko

Aspectual behavior of verb as linguistic problem

In the article was suggested the extended interpretation of the term "aspectual behavior of verb". It was considered as hyponym hyponymical terminological combination "lingual behavior of word", the author embraces such spectrum of concret test's manifestations: 1) general aspectual morphological potential as the presence vs absence of specific partnerships (traditional parity vs *imperfectiva* and *perfectiva tantum*), biaspektivity that is twoaspectualities; 2) aspectual-actional morphological wordbuilding potential as the ability vs inability to have actional partners (actional derivatives of traditional families of verbal action), more or less volume of actional paradigm; 3) aspectual-functional potential as completeness of paradigm of specific aspectual functional values; 4) aspectual-syntagmatic potential as repertoire of aspectual relevant syntaxemas, 5) aspectual-polycategorical potential as the ability to belong to one or at the same time to multiple aspectual relevant lexical and grammatical classes. The main researching imperative of object's approach, used by the author according the study of aspectual behavior of verb is the using of appropriate verb, because aspectual classes are not whole verbal lexeme, but to every it's lexical semantically variant, concrete realization of valences potential predicate, semantic roles of arguments, above all subject and object, ultimately, broad context.

Keywords: type, aspectuality, aspectual behavior, perfectiv, imperfectiv, biaspektivity, aspectual class, terminativ, aktyvityv, eventiv, stative, relativ.